

1. SKISSER AV EN KRISTEN ANARKISM

ANTON LUNDQVIST

INFÖR VALET 2010 hamnade jag i ett panelsamtal på den kristna kulturfestivalen Frizon, där troende politiker från ett par av riksdagspartierna skulle debattera. Som aktiv i nätverket Kristen Underjord var jag tillfrågad att representera en kristen politik utan tydlig partifärg, en kristen anarkism.

Då moderatorn ställde frågan om vilken politisk fråga som partirepresentanterna upplevde vara viktigast utifrån deras kristna tro blev svaren bland annat jobben för unga, familjefrågan och internationell solidaritet. Svaren väckte frågor som dröjde sig kvar. Går det att hävda att ungdomsarbetslösheten är den viktigaste frågan för en kristen? Är kyrkans kallelse att försöka bidra till internationell solidaritet genom påverkan inifrån riksdagshuset? Eller finns det andra frågor, andra vägar, som Jesus utmanar oss att undersöka?

Utan att förminska eller bagatellisera kristnas partipolitiska engagemang vill jag med inspiration från den kristna kyrkans historia försöka åskådliggöra hur en kristen anarkism kan förstås och vad den kan innebära för en »kristen politik«.¹

Med de gammaltestamentliga profeterna och framförallt Jesus som förebild har jag blivit inspirerad att utforska hur kyrkan kan påverka och förändra ett samhälle till det bättre utan att liera sig med makten. Inspiration som

¹ Precis som det inte kan finnas en kristen stol, ett kristet fartyg eller en kristen nation, kan det inte finnas en specifikt kristen politik. Däremot en politik som är inspirerad av Jesus.

för egen del bland annat lett till förskönande ommålning av krigshyllande monument, civil olydnad för att höja rösten mot en kärlekslös invandringspolitik, dumpstring i soptunnorna utanför mataffärer av omsorg om miljön och kollektivboende för att minska ensamheten och pengaberoendet.² Allt med övertygelsen att en kristen inte behöver sälla sig till ett visst politiskt parti för att »göra verklig skillnad.« Att Guds tanke med sin församling inte nödvändigtvis behöver innefatta upprättandet av kristna stater och samhällen. Och att min röst i vardagen då jag handlar eller bemöter medmänniskor betyder mer än en röst i lådan vart fjärde år.³

Märk väl att jag är tacksam över att leva i ett land som har många fri- och rättigheter, inte minst gällande solidariskt finansierad utbildning och sjukvård. I jämförelse med många andra nationer har vi det väldigt bra. Men även den bästa av nationer är just en nation – en geografisk plats med påhittade gränser där en del räknas som invånare och andra som inkräktare, beroende på födelseort.

Även här, i en västerländsk demokrati, finns hemlöshet, fattigdom, rasism, utanförskap, rädsla för utvisning och hot om våld/fängelse från statens sida. Systemet av nationer och mer eller mindre totalitära regeringar har genom historien velat inkräkta på vår frihet genom att ha inflytande över var vi vill bosätta oss, vem vi vill gifta oss med och hur vi ska tro. Statsmakten har begått (och begår) övergrepp mot miljön, djuren och människor som av olika anled-

² Att *dumpstra* (av engelskans *dumpster-diving*) innebär att ta vara på sådant som andra slängt i soporna. Min erfarenhet är att det går att finna enorma mängder ätbar mat i soptunnor utanför mataffärer, som kastats för att de passerat bäst före-datum.

³ Om en kristen ska rösta eller inte är en fråga som jag och många med mig funderat en del på, med olika utfall. En del menar att då staten verkar via sitt våldsmonopol (»följ lagen, annars väntar straff!«), bekräftar den som röstar detta förfaringssätt, och blir själv en del av det då individens röst leder till ett partis seger och därmed maktposition över de som vistas i Sverige. Andra menar att den kristne givetvis ska använda röstedeln för att påverka samhället, och vara tacksamma över att leva i en demokrati (vilket inte är självklart). För egen del kan jag se både problematik och fördelar med omröstningar, men i nuläget är mitt främsta (enda?) argument att rösta att undvika att främlingsfientliga partier får ökat inflytande.

ningar klassats som mindre värda. Därför är det viktigt att våga ifrågasätta, att våga protestera och agera när beslut och lagar är omänskliga eller hotar djur och miljö. Därför är det viktigt att inte lägga alltför stor makt i statens händer, och inte acceptera förfaranden som motiveras med att »de följer bara lagen«. Kanske är lagen i sig omänsklig? Kanske finns det andra värderingar som vi bör hålla högre än de som predikas i riksdag och på ledarsidor (eller i reklamblad för den delen)? Kanske är det problematiskt att försöka vara lojal mot ett visst parti eftersom partier alltid strävar efter att erhålla och behålla makt över andra människor? Jag tror i alla fall det. I ett samhälle som upphöjer ständig tillväxt och är beredd att gå över förgiftade sjöar och bortsprängda fjäll för att tjäna mer pengar borde det finnas vettigare alternativ än acceptans och ständig lydnad. Jag tror att en kristen anarkism kan inspirera kyrkan att utforska sådana alternativ.

Även om själva begreppet dök upp redan på 1800-talet finns det en inbyggd problematik i att ställa upp ett antal teser och sedan klassificera resultatet som kristen anarkism.⁴ Dels för att det är svårt att definiera exakt vad kristen anarkism är, dels för att förhållningssätt och praktiker som idag inspirerar kristna anarkister återfinns i vitt skilda sammanhang i kyrkan. Hos katoliker, ortodoxa, protestanter, munkar, präster, nunnor, autonoma kristna gemenskaper och etablerade megakyrkor – överallt kan man finna spår av betoning på ickevåld, problematisering av kapitalism/ägande, kritik mot makten, avsägande av partipolitisk makt och längtan efter hållbara alternativ.

Om jag ändå ska försöka sammanfatta essensen av hur jag uppfattar kristen anarkism, landar det i frågor som rör förhållandet till makt, våld och pengar.

⁴ Notera att begreppet kristen anarkism inte bör utläsas som en anarkism med kristna förtecken, utan som en helt egen åskådning. Kristen anarkism har förvisso likheter med det vi vanligtvis betecknar som anarkism, men är i grunden tydligt åtskild från denna, bland annat genom den kristna anarkismens betoning på Jesus, erkännandet av en Gud och visionen om Guds rike. Det vore rimligare att tala om en anarkistisk kristendom. Av olika anledningar, bland annat för att anarkism är ett väldigt laddat begrepp, avstår dock många som rent ideologiskt bör kunna benämnas kristna anarkister från just den etiketten.

Jesus liv och ord pekar på ett förhållningssätt som handlar mer om att tvätta sina medmänniskors fötter än bestämma hur de ska leva eller hur en stat bör skötas. Överlag är Nya testamentets författare tämligen ointresserade av vem som för tillfället sitter på den politiska makten – eftersom Jesus ändå är Herre. Det finns visserligen texter av både Paulus och Petrus som handlar om att de troende ska respektera den politiska makten, följa lagarna och be för den/de som för tillfället regerar. Dock uppmuntrar de aldrig sina läsare att söka sig till maktens korridorer, för att kunna föra ut det kristna budskapet därifrån. Jesus själv säger överhuvudtaget ingenting om hur ett samhälle bör skötas eller organiseras – hans budskap rör Guds rike, vilket är gränsöverskridande och riktar sig till alla människor i alla länder.

En allians mellan kyrka och stat, som varit fallet i många riken och länder genom historien, är svår att motivera utifrån Nya testamentet. Jesus lära kan heller aldrig påtvingas någon via lagar och regler, utan är något som rör hjärtat. Det går helt enkelt inte att lagstifta fram förändrade hjärtan. En kristen anarkism innebär tron på att kyrkans inflytande är långt större då hon lever kärleksfullt och ger både tid, energi och pengar för att hjälpa andra människor, än då hon har makt över nationer. Den innebär också ett ansvarstagande att höja rösten mot förtryck och orättvisor, och liksom Jesus stå på de utsattas sida.

Eftersom jag som kristen står i en flertusenårig tradition vill jag lyfta fram exempel ur historien på personer och rörelser som stått emot det omgivande systemet och istället praktiserat delar av den politik som Jesus förespråkade. Dessa får utgöra exempel på var den kristna anarkismen kommer ifrån, och hur den kan se ut.

Icke våldets väg

Det samhälle där den kristna kyrkan växte fram var, liksom idag, präglad av ett system där överheten kontrollerade och bestraffade befolkningen med våld. Palestina var på Jesus tid ockuperat av romarna, vilkas militär utgjordes

av en både välorganiserad och omfattande apparat. Judarna längtade efter en stark ledare som kunde befria dem från romarna, och många hyste sådana förväntningar på Jesus. Dessutom kom den kristna kyrkan under de första tre århundradena att återkommande utsättas för förföljelser av varierande omfattning, där de fängslades eller avrättades.

Det fanns alltså en god grund för både Jesus och efterkommande ledare inom kyrkan att ta till våld, om inte annat i självförsvar. Ändå predikades tidigt ickevåld och fiendekärlek hos de Jesustroende.⁵

Men när Paulus skriver till församlingen i Rom att de ska hålla »fred med alla människor så långt det är möjligt« och »välsigna dem som förföljer er«, är det ett försök att hindra de kristna att bemöta våld med våld.⁶ Tanken hos Paulus är att Gud är den som ytterst har ansvaret för att döma människor, inte kyrkan, och därmed skulle de kristna inte bruka svärd. Snarare ansåg han att det var »överhetens« uppgift att bruka våld för att hålla ordning i samhället, och poängterade att de kristnas uppdrag istället är att älska alla människor, för »[k]ärleken vållar inte din nästa något ont«.⁷ Här går det att ana en skepsis mot att bli en del av överheten/makten: om det är överhetens uppgift att bruka våld, och den kristne förbjuds att göra detsamma, blir det svårt att tänka sig en »kristen« överhet.

⁵ Något förenklat går det att hävda att det var först på 300-talet e.Kr., då den kristna tron gjorts till statsreligion i Rom och kyrkan allierat sig med makten, som våld började accepteras mer och mer (om än inte av alla kristna). Det bör dock noteras att soldatyrket redan innan dess legat i ett slags gråzon. Exempelvis menade en del att en kristen kunde vara soldat, så länge denne inte dödade, medan andra var av åsikten att det var helt omöjligt. Frågan om soldatyrket rörde inte bara själva våldsutövandet, utan även hur en kristen skulle hantera de religiösa element som medföljde, exempelvis att visa lojalitet genom att offra till de romerska gudarna eller till kejsaren.

⁶ Rom 12.

⁷ Se Rom 13. Paulus sätter inte upp ett antal kriterier för vad som är en god respektive ond överhet, han konstaterar bara att tanken med överheten är att den ska se till att samhället fungerar. Från ett anarkistiskt perspektiv är detta givetvis svårsmält, men textstället bör läsas som ett bland många som behandlar frågan om överhet/makt i Nya testamentet. Se kap 10 i John Howard Yoders *Jesu politik* (1994, Verbum) för vidare utläggning av Rom 13.

Under de följande århundradena har kristna gång på gång i olika former praktiserat ickevåldets väg. Några av de första var ökenfäderna och ökenmödrarna. Amma Synkletika, född på slutet av 200-talet, sa följande om hat och hämnd: »Varför hata den som har sårat dig? Det är inte han som har gjort dig illa utan djävulen. Hata sjukdomen men inte den sjuke.« Ett annat exempel på den försoning som predikades i öknen finner vi hos abba Makarios, som en dag upptäckte att en man lastade sin åsna med Makarios ägodelar. Abban gick då fram, hjälpte mannen att slutföra stölden, och lät honom därefter gå i fred.

På 1100-talet klev så en av kyrkans verkligt stora fredsivrare, Franciskus av Assisi (1181–1226), in i historien. På väg ut för att strida i påvens armé fick Franciskus en vision från Gud som ledde till att han vände hem igen för att avsäga sig våldet och leva ett liv i fred. Denna nya inriktning tog sig uttryck i aktiv konfliktlösning, omsorg om alla levande varelser och i den regel han skrev för sin klosterorden: »[munkarna] skall inte bära dödsbringande vapen eller hota någon med dem.« Än idag fortsätter franciskanerna att sprida Franciskus budskap, leva i klostergemenskap och verka för en fredligare värld.

I januari 1525 samlades ett antal kristna för att genomföra det första troendedopet (vuxendopet) i Zürich, och den första anabaptistiska⁸ (eller radikalreformatoriska) församlingen bildades. Två år senare enades ett antal anabaptister kring den bekännelse som kom att utgöra ett viktigt dokument för rörelsen: den Schleitheimska bekännelsen. Dokumentet omfattade sju artiklar som bland annat berörde dopet, användandet av eder och synen på våld. Anabaptisterna menade att det var oförenligt med Jesus fredliga väg att den kristne skulle bruka våld, vare sig privat eller i sin yrkesroll. Den anabaptistiska rörelsen har influerat många efterkommande, och sedan ett par år finns ett svenskt anabaptistiskt nätverk.⁹

⁸ Anabaptisterna var en av de reformationsrörelser som uppkom under 1500-talet. Bland annat förkastade de barndopet till förmån för troendedop, och betonade att kyrka och stat måste åtskiljas.

⁹ Se <http://anabaptist.nu>

Under 1900-talets första hälft finns också många exempel på enskilda kristna som fått avtjäna straff för att de inte velat vara en del av den militära apparaten. Min morfar, Gösta Bäckman, utgör bara ett exempel. 1942, mitt under andra världskriget, blev han inkallad för militärtjänstgöring. Han vägrade inställa sig och fick avtjäna en månad i fängelse, efter att ha fått flera avslag på ansökan om vapenfri tjänst. I sina memoarer skriver han om hur han vägrat beväpna sig i trohet mot Fridsfursten, och även vägrat uniform då han »inte ville ha kläder, som användes i det organiserade mordet.« Så som morfar läste Bibeln fanns det för en kristen inget i det militära att göra, även i tider då kriget bokstavligen stod utanför dörren.

Själv deltog jag en påsk för några år sedan i en gudstjänst som firades utanför vapenfabriken Bofors i Karlskoga. Innanför dess portar utvecklas och tillverkas vapen som säljs och används för att döda människor runt om i världen – en verksamhet som inte kan få stå oemotsagd. Därför samlades ett tjugotal människor från olika kyrkotraditioner för att i all enkelhet sjunga ett par psalmer, läsa texter om det kommande fredsriket (Guds rike) och dela nattvarden – en symbolhandling för enhet och gemenskap i fred. Tydligt utgjorde vår samling ett potentiellt hot mot verksamheten på Bofors, eftersom två polispatruller dök upp och betraktade våra förehavanden (dock utan att ingripa). Nyligen åkte jag återigen till Karlskoga, för en minnesstund utanför vapentillverkaren BAE Systems. Vi samlades för att minnas de som dödats av svensktillverkade vapen och samtidigt genomföra en lugn och fredlig demonstration mot en industri som vi vill se upphöra. Eftersom vi uppehöll oss på trappan till fabriken kom först ett par väktare, och sedan tre polispatruller som körde bort oss därifrån. Vi blev även fotograferade av säkerhetspersonalen, av oklar anledning. Protester av det här slaget kan verka små och betydelselösa, men jag tror det är viktigt – inte minst för vår egen skull – att inte sluta belysa det sjuka i tillverkning och försäljning av vapen. Därför kommer jag troligen återvända till Karlskoga flera gånger framöver, med förhoppningen att fabrikerna en dag omvandlas till något konstruktivt och vackert.

Icke våld bör inte förstås som ett passivt avståndstagande från våld och krig. Snarare handlar det om aktiva handlingar för försoning och förståelse mellan människor. Det kan betyda att jag, om jag blir bestulen, väljer att agera som Makarios och inte till varje pris försöker sätta dit den skyldige. För »tar någon det som är ditt, så kräv det inte tillbaka«, sa Jesus.¹⁰

Som förespråkare för ickevåld är det inte ovanligt att jag fått möta invändningar som »om din familj hotades av en person med pistol, skulle du inte använda våld för att skydda dem då?« Frågan är ju väldigt svår att ge ett bra svar på, då situationen som utmålas dels är väldigt osannolik och dels inte innefattar någon bakgrund eller detaljer kring händelsen. Då är det för min del mer utmanande att reflektera kring mer konkreta och, för egen del, kanske mer troliga situationer. Hur bemöter jag till exempel rasistiska kommentarer om nysvenskar på jobbet? Hur agerar jag om barnen på det fritids där jag extrajobbar vill tillverka låtsasvapen och leka krig? Bör jag höja rösten mot en vapenindustri som till synes utan samvete tillverkar maskiner som sprider död? Det kanske är en god idé att, med vetskap om de våldsamma och vidriga förhållanden som omger den storskaliga djuruppfödningen, välja eko-kött eller helt avstå och äta vegetariskt?

Medveten om att frågor om våld, försoning, krig och fred är väldigt komplexa och rymmer en mängd perspektiv, låter jag mig ändå inspireras av den Jesus som valde att själv dö för sina fiender hellre än att döda dem. Livet bjuder sällan på enkla lösningar, och det vore naivt att försöka ge ett standardsvar på hur man agerar rätt i varje given situation. För egen del bär jag en bön om att få mer av helig fantasi för att kunna se bortom våldets ofta svartvita logik (om person x slår mig bör jag slå tillbaka) och praktisera ickevåld.

För den kristna kyrkan är ickevåld inte en väg bland många, utan som jag ser det den enda framkomliga vägen om hon vill vara trogen mot Jesus. En kyrka som inte reagerar när vapen tillverkas i dess omgivning eller hjälper

¹⁰ Luk 6:30.

människor som utsätts för våld förlorar trovärdighet och brister mot kallelsen att sprida Guds kärlek i världen. Därför är det viktigt att kyrkan inte faller för den nationalistiska lögnen om ett »vi« som måste slåss mot ett »de«. Gud älskar alla människor, oavsett nationalitet, och därför bör även kyrkan sträva mot att vara gränsöverskridande.

Kyrkan bör också verka ickevåldsligt på en mer lokal nivå, exempelvis när det gäller konflikthantering inom församlingen eller i närsamhället. När kyrkan blir en plats för människor att mötas över nationella, kulturella, politiska och ekonomiska gränser är vi något på spåren.

Relation till överheten

Även om kyrka och stat periodvis haft starka kopplingar finns också exempel på motsatsen. Under kalla kriget trotsade kristna i dåvarande Sovjet lagarna och möttes i hemlighet i hemmen för att fira gudstjänst, och kristna i väst ägnade sig åt bibelsmuggling in i de stängda länderna. Också idag är den kristna tron förbjuden i många länder, vilket gjort att kristna fått gå under jorden och hålla låg profil för att undvika straff.

Inom den kristna anarkismen finns olika sätt att se på stat/överhet, och i vilken grad de bör åtlydas. De flesta menar dock att en kristen anarkist (eller en kristen i allmänhet) kan lyda staten så länge dess lagar och förordningar inte strider med Bibelns budskap och kyrkans lära. Problem uppstår då staten exempelvis gör våld mot skapelsen eller verkar förtryckande mot fattiga och flyktingar, människor som den kristne enligt Bibeln ska ta hand om. Då kan det krävas engagemang i form av civil olydnad eller direkt aktion – att medvetet och ickevåldsligt bryta mot lagen eller fysiskt ställa sig i vägen för att förhindra statens orättfärdiga handlingar.

I denna antologi ger några av de övriga författarna exempel på hur Jesus relaterade till sin tids överhet, och visar exempel på sådant vi idag skulle kategorisera som civil olydnad eller direkt aktion. Även de första kristna praktiserade ett visst motstånd mot överheten, i form av vägran att lyda

order, följa lagar och anpassa sig till samtidens religiösa-politiska praktiker.¹¹ När Johannes, fånge på ön Patmos, skriver brev till sju kristna församlingar använder han ord och bilder som tydligt kritiserar Rom och kejsaren. För Johannes står Rom i ondskans tjänst, och han uppmanar de kristna att inte delta i kejsarkulten – en både religiös och politisk olydnad.^{12, 13}

Martin Luther (1483–1546) kom också han att trotsa både kejsare och påve. Även om han menade att överheten helst skulle lydas, kom hans bidrag till kyrkohistorien – reformationen – som ett resultat av politisk olydnad. Luther förde fram åsikten att påven inte hade rätt till sin maktposition, och stod för en demokratisering av kyrkan då han menade att Bibeln borde läsas av alla kristna och inte bara av det kyrkliga ledarskapet. Påven Leo X fördömde Luthers åsikter, och sände en så kallad bannhotsbulla som ålade Luther att infinna sig i Rom för att ta tillbaka sina uttalanden. Luthers respons blev att offentligt elda upp bullan, vilket var en tydlig markering mot en av dåtidens allra största maktinstitutioner – den katolska kyrkan. År 1521 fick Luther stå till svars för sina åsikter inför kejsaren Karl V, och då han återigen vägrade att ändra sig förklarades han laglös av kejsaren.

Kan man utifrån dessa händelser hänvisa till Luther som förespråkare för ett slags kristen anarkism? Både ja och nej. Luther menade att överheten skulle lydas så långt det var möjligt, men det är att göra våld på Luther om vi tolkar det som en blind lydnad. Tvärtom var han själv kritisk till sin tids politiska makt när den, i hans ögon, missbrukade sin position och inte utförde sitt ämbete på ett enligt honom korrekt sätt.

Samtidigt såg han, i kontrast till många kristna anarkister, inga problem med att en kristen agerade som exempelvis politisk ledare, domare eller mili-

¹¹ Se exempelvis Apg 5:29, Apg 16:16–24.

¹² Upp 13:11–18.

¹³ Det romerska riket hade en tydlig politisk-religiös kult där det ofta saknades en tydlig distinktion om vad som var vad. Att inte tillbe kejsaren var alltså både en politisk handling och en religiös, då kejsaren ville betraktas som ett slags halvgud.

tär. Så länge denne var ålagd dessa uppgifter ansåg Luther det vara en uppgift från Gud själv.

Med inspiration från en av västkyrkans kanske mest inflytelserika tänkare, Augustinus (354–430), menade Luther att Gud handlar i sin skapelse genom två regementen: det världsliga (stat/samhälle) respektive det andliga (Guds rike). För Luther fanns det ingen hierarki mellan de två regementena – de var givna en jämbördig uppgift av Gud. På så sätt höjde han statusen på vanliga arbetsuppgifter som att sköta ett hem eller arbeta som bagare, vilka länge setts som mindre andliga jämfört med att arbeta som präst eller leva i kloster. Samtidigt »godkände« han yrken som andra grupper, däribland anabaptisterna, hade svårare att förena med en kristen tro.

Enligt Luthers sätt att resonera kunde en kristen agera olika beroende på om hon agerade som privatperson eller i sitt ämbete. Exempelvis menade han att en kristen aldrig skulle döda som privatperson, men om hon tjänade som soldat var det okej att döda om målet var att uppnå fred, att det skedde i ämbetet och att kriget som utkämpades var rättfärdigt. I Luthers liv och lära kan man således finna sådant som ryms i en kristen anarkism och sådant som inte gör det.

För egen del finner jag hans uppdelande mellan privatliv och arbete problematisk, då Jesus själv aldrig ger särskilda premisser som gör att hans ord inte skulle gälla i utförandet av en arbetsuppgift.

Baksidorna av en sådan uppdelning har blivit extra tydliga för mig i samband med tvångsutvisningar, då jag vid några tillfällen samtalat med ansvarig personal på plats (poliser, säkerhetsansvariga, handläggare) som samtliga hänvisar till att de »bara gör sitt jobb«. I den kristna kyrkan tror jag vi behöver bli bättre på att våga ifrågasätta ett sådant tankesätt, och uppmuntra varandra att vara lärjungar också på arbetstid.

Genom historien har slaveri ofta försvarats med kristen retorik, men då det stora avskaffandet av slaveriet i framförallt USA inleddes var det kväkare och mennoniter (två frikyrkliga rörelser) som gick i bräschen. På 1600-talet bör-

jade de nämligen ta avstånd från slaveriet och förbjöd sina medlemmar att ha slavar. Under 1700-talet engagerade sig många kyrkor politiskt för att få slut på slaveriet. Metoderna för att genomföra den önskade förändringen var flera, och bestod bland annat av bojkotter, utdelning av flygblad och massmöten.

USA har sedan dessa dagar utgjort grogrund både för en stark kristen nationalism («One nation under God») och flera kristna rörelser som stått för en mer anarkistisk relation till makten. Sedan Catholic Worker grundades i New York 1933 har de genom autonoma kommuniteter över hela världen kombinerat bön och aktivism för en fredligare och mer rättvis värld. Rörelsens grundare, Dorothy Day (1897–1980), var själv delaktig i flera aktioner av civil olydnad. Bland annat för fred och kvinnors rösträtt, vilket vid flera tillfällen resulterade i att hon greps av polisen.¹⁴

Jag tror att det är viktigt för den kristna kyrkan att försöka klippa så många band till staten som möjligt, eftersom historien har lärt oss hur illa det kan gå när kyrka och politisk överhet gör gemensam sak. Längtan efter att påverka ett samhälle bör inte ta genvägen via maktens korridorer. Dels för att Jesus själv valde bort den frestelsen, och dels för att makt gärna korrumpierar de inblandade.¹⁵ Dessutom bör det inte vara kyrkans prioritet att via partipolitiken försöka skapa ett »kristet samhälle« (hur nu ett sådant ser ut), för som jag redan nämnt kan vi aldrig lagstifta fram förändrade hjärtan. En kyrka som försöker sträva efter makt i ett samhälle ger inte en rätt bild av Jesus lära och kan inte sägas representera Guds rike som växer underifrån.

Maktfrågan är inte bara aktuell i relationen kyrka–stat, utan också inom kyrkan.

Exakt hur varje kyrkofamilj organiserar sig är ju, givetvis, upp till den familjen. Men jag tror det finns en viktig poäng i att inte ge en enskild person eller en mindre grupp något slags maktmonopol. Även inom kyrkans väggar

¹⁴ Se <http://www.catholicworker.org> för mer information om rörelsen och grundaren Dorothy Day.

¹⁵ Matt 4:8–11.

har vi tyvärr flera gånger fått se hur maktens frestelser kan få också den med de bästa intentioner på fall. Är lösningen då att, i anarkistisk anda, helt avskaffa ledarskapet? Jag tror inte det skulle fungera särskilt väl i längden, då det alltid tenderar att utvecklas informella ledare som är långt svårare att hantera än de som är tydligt valda för uppgiften. Att regelbundet byta ut personer i församlingsledningen är en god medicin mot maktmissbruk. Likaså är en platt struktur att föredra framför en hierarkisk, som lätt skapar distans mellan medlemmen och ledaren och gör att en enskild person får alltför stor makt. För en ledare i evangeliernas mening är en person som betjänar andra snarare än bestämmer över dem.¹⁶

En annan ekonomi

I Apostlagärningarna berättas att de Jesustroende judarna i Jerusalem tämligen omgående började praktisera egendomsgemenskap. De samlade helt enkelt in ägodelar och pengar i en pott, som sedan fördelades efter behov.

Främst är det i klosterrörelsen som egendomsgemenskapen levt vidare genom seklerna, även om generositet och delande av ägodelar med de fattiga praktiserats också utanför klostermurarna. I Benedictus regel, vilken fick stort inflytande över den västerländska kristenheten från 500-talet och framåt, kan man läsa följande: »Äger [den nytilkomne munken] något, kan han antingen på förhand dela ut det till de fattiga eller också genom ett högtidligt gåvobrev skänka det till klostret utan att hålla undan något för egen del.«¹⁷ Det fanns alltså ett fattigdomsideal för den som ämnade gå i kloster, och tanken var att munkarna skulle dela allt mellan sig. Denna praktik föreligger än idag, där inget privat ägande förekommer bland de nunnor och munkar som valt ordenslivet.

Förutom regelrätta kloster har det också funnits, och finns, andra typer av kristna gemenskaper (kommuniteter/kollektiv) som praktiserat egendoms-

¹⁶ Matt 20:26.

¹⁷ *Den helige Benedictus regel*. 2008. 58:24. Veritas.

gemenskap i någon omfattning. De redan nämnda anabaptisterna började under 1500- och 1600-talen formera sig i olika typer av gemenskaper, där delande av ägodelar blev en viktig praktik. En rörelse med tydliga anabaptistiska drag är Bruderhof, vilka utgörs av kommuniteter i USA, Europa och Australien.¹⁸ Överlåtelsen är på heltid, och nya medlemmar lämnar alla sina ägodelar, pengar och bankkonton när de ansluter. Allt arbete inom kommuniteterna sker utan ekonomisk ersättning, vilket i princip gör Bruderhof till självförsörjande zoner där pengar saknar värde.

I Sverige finns idag förutom många kloster också flera olika kristna kollektiv och kommuniteter, verksamma inom olika kyrkofamiljer.¹⁹ Sedan 2008 har många av oss träffats en gång per år för att diskutera olika frågor som rör livet i en kristen gemenskap, som ekonomi, förlåtelse, ekologi och böneliv. I dessa olika gemenskaper praktiseras förvisso inte full egendomsgemenskap, men på många håll finns exempelvis en gemensam hushållsekonomi för mat, hyra, el och andra utgifter som har med det delade boendet att göra.

I det kollektiv jag tillhört i snart två år har vi ett gemensamt bankkonto, där var och en sätter in en viss summa per månad som täcker räkningar och mat – ett enkelt sätt att praktisera en ekonomi där summan är större än delarna. Det är inte bara en praktisk och ekonomiskt fördelaktig lösning – för mig handlar det också om att praktisera en form av ekonomi som betonar gemenskap och solidaritet. Har någon dåligt med pengar en månad, kan de andra täcka upp. För många kristna anarkister är ekonomisk utjämning och rättvis fördelning av jordens resurser något av en hjärtefråga. Men genom historien (och idag) har kyrkan ofta valt att samla pengar på hög, byggt ekonomiska hierarkier och varit en av samhällets rikaste aktörer. Inom olika kristna rörelser har Jesus ord om att inte samla rikedomar dock fått genomslag, och frågan om ekonomi har varit aktuell genom hela kyrkans historia.

¹⁸ Se <http://www.bruderhof.com>

¹⁹ På www.kommuniteter.se finns ett antal av dessa kollektiv listade.

Med dagens globala perspektiv är det kanske svårare än någonsin att inte bli del i den räckta av orättfärdiga beslut och processer som utgör den kapitalistiska ekonomin. Ett närliggande exempel är den dator jag just nu skriver på; den innehåller metaller som brutits under tvivelaktiga förhållanden, oljebaserad plast som inte är särskilt miljövänlig och drivs av elektricitet som kan komma från kärnkraftverk. Det är inte konstigt att Bibeln innehåller många uppmaningar att inte ta del i ekonomier som utnyttjar människor, djur och natur.²⁰ Frågan är bara vad vi gör med profeternas utmaningar.

Och vidare

Efter några exempel av anarkistiska inslag i kyrkohistorien (det finns många fler!) vill jag säga något om den kristna anarkismens bidrag till kristna idag.

Kyrkans kallelse att vara ett salt och ett ljus i världen omöjliggör samarbete med, och inflytande av, den för tillfället rådande överheten. Den politiska strävan efter makt och möjlighet att uppifrån förändra samhället rimmar illa med Jesus liknelser om Guds rike som ett senapsfrö, som växer nedifrån. Kyrkans uppgift att vara kyrka är också hennes politiska handling; en gemenskap som konsekvent lyder under Jesus kommer alltid på något sätt att kontrastera det samhälle i vilket den befinner sig. Eller som teologerna Stanley Hauerwas och William H. Willimon uttrycker det: »Kallelsen att vara en del av evangeliet är en glädjefull sådan som innebär att bli adopterad av ett främmande folk, att ansluta sig till ett motkulturellt fenomen – ett nytt samhälle kallat kyrka.«²¹ Kyrkan är kallad att leva i världen men inte av den, att visa på vem Gud är och leva efter Guds rikes principer oavsett hur den omgivande politiska situationen ser ut.

De flesta kristna i Sverige ser inte partipolitiska aktiviteter som något problem för Jesus lärjungar, och väldigt få kritiserar att kristna röstar i demokra-

²⁰ Se exempelvis 2 Mos 23:4–9, 3 Mos 25:35–38, Amos 8:4–8, Upp 18.

²¹ Hauerwas, Stanley & Willimon, William H. 1989. *Resident Aliens*. Abingdon Press. s 30. Min översättning.

tiska val. Många anser att deras röst (både vart fjärde år och som aktiv inom ett parti) utgör en viktig del i deras sociala engagemang – en del i det kristna ansvaret för nästan. För den som ifrågasätter deltagande i den demokratiska processen väntar inte sällan massiv kritik – att inte rösta likställs ofta med att inte bry sig. Min egen erfarenhet pekar dock på att de kristna vänner som av övertygelse inte röstade i senaste valet ofta lade ner ett stort engagemang i politiska frågor som rör samhällets utstötta. Kristen anarkism är således inte lika med kristen passivitet.

Den kristne som ändå vill söka sig uppåt i makthierarkierna bör beräkna kostnaden, och se hur lojaliteten med partiet (vilket det än må vara) kan komma att krocka med kallelsen att följa Jesus. Det kommer alltid finnas saker i varje politiskt parti som inte överensstämmer med fredsbudskapet om Guds rike, vilket gör att den som ämnar engagera sig partipolitiskt bör ställa in sig på kompromisser. Att hamna i maktposition är inte enkelt, oavsett om det rör en förening, en församling eller en nation. Det är ingen slump att makt över nationer är en av de frestelser som Jesus måste stå emot ute i öknen (Matt 4:8–11). Med full respekt för de kristna som är partipolitiskt aktiva borde det ändå gå att föra fram alternativen och få upp diskussionen i ljuset, och på nytt reflektera över kyrkans roll kontra politik och överhet.

Särskilt intressant är lydndsfrågan: när är det rätt att motivera brott mot lagen med hänvisning till Guds bud? Och när är det rätt att lyda överheten trots dess uppenbara brister och utfärdande av lagar som skadar människor, djur och natur? Här tror jag att det krävs bön, ödmjukhet och samtal med andra troende för att finna en framkomlig väg. Högmod och självrättfärdighet väntar nämligen på att hugga tag i var och en som anser sin egen uppfattning vara den enda rätta, och som anser sig berättigad att begå lagbrott (eller stifta lagar!) för att försvara sin position.

Vikten av en personlig gemenskap, där man känner varandra och vågar ifrågasätta varandras motiv blir då av stor vikt. Människor som inte imponeras allt för lätt av »radikala« åsikter och praktiker. Om vi inte bevarar en

ödmjukhet gentemot andra går vi lätt vilse, och den kristna anarkism som borde verka till människors befrielse blir istället ett fångelse av åsikter och livsstilsmarkörer. Just därför bör vi återkommande läsa om kvinnor och män som genom kyrkans historia kämpat mot makterna med kärlek, och se att vi står i en tradition som rymmer en mångfald av kristna anarkister genom århundradena. Låt samtalen och utforskandet av nya, vackra, Gudsinspirerade alternativ till rådande destruktiva ordningar fortsätta! ✪